

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Številka: 500-01-1/2019/6
Ljubljana, 27. 2. 2019

Gospod
mag. Dejan Židan
predsednik Državnega zbora

Na podlagi prve alineje prvega odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13 in 75/16) je Državni svet Republike Slovenije na 15. seji 27. 2. 2019 določil besedilo Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki ga na podlagi prvega odstavka 114. ter prvega odstavka 142. člena Poslovnika Državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – UPB 1, 105/10, 80/13 in 38/17) pošilja Državnemu zboru v obravnavo in sprejem po skrajšanem postopku, ker se s tem predlogom zakona uvaja manj zahtevne spremembe in dopolnitve zakona.

Državni svet na podlagi 95. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) pooblašča državnega svetnika Tomaža Horvata za predstavnika Državnega sveta na sejah Državnega zbora in njegovih delovnih teles pri obravnavi predloga zakona.

Alojz Kovšca
predsednik

Priloga:
- Predlog zakona

PREDLOG ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM ZAKONA

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPŠ in 64/17 – ZZDej-K; v nadaljnjem besedilu: ZZVZZ) v prvi alineji četrtega odstavka 31. člena določa, da prvih 90 dni (torej vse dni, ko je pravica do nadomestila plače zaradičasne zadržanosti z dela zagotovljena iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja) nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela znaša 90 % osnove v primerih presaditve živega tkiva in organov v korist druge osebe, posledic dajanja krvi ter izolacije, ki jo odredi zdravnik. Omenjena določba je bila v ZZVZZ vnesena z Zakonom za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14, 95/14, 24/15 – odl. US, 90/15, 102/15, 63/16 – ZDoh-2R in 77/17 – ZMVN-1; v nadaljnjem besedilu: ZUJF). Do sprejema ZUJF maja 2012 je tako darovalcem krvotvornih matičnih celic in darovalcem organov in živih tkiv kot darovalcem krvi na podlagi 31. člena ZZVZZ pripadalo nadomestilo med začasno zadržanostjo z dela v višini 100 % osnove v primeru zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni, poškodbe pri delu, presaditve živega tkiva in organov v korist druge osebe, posledic dajanja krvi ter izolacije, ki jo odredi zdravnik. Po sprejemu ZUJF pa se je nadomestilo za darovalce krvotvornih matičnih celic in darovalce organov ter živih tkiv znižalo na 90 % osnove, razen v primeru zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni in poškodbe pri delu. Po drugi strani pa krvodajalci, ki darujejo polno kri ali pa komponente krvi, dobijo nadomestilo 100 % osnove povprečne mesečne plače na podlagi drugega odstavka 167. člena Zakona o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 popr., 47/15 – ZZSDT, 33/13 – PZ-F, 52/16 in 15/17 – odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZDR-1), ki določa, da ima delavec pravico do odsotnosti z dela zaradi darovanja krvi na dan, ko prostovoljno daruje kri. V tem primeru izplača delodajalec nadomestilo plače delavcu v breme zdravstvenega zavarovanja.

Neenako obravnavanje prostovoljnih darovalcev krvi, darovalcev krvotvornih matičnih celic ter darovalcev živih tkiv in organov z vidika zagotovljenih nadomestil za začasno odsotnost od dela je neutemeljeno in neetično, zlasti zato, ker je v osnovi darovanje krvotvornih matičnih celic bistveno bolj zahtevno kot običajno darovanje krvi (več laboratorijskih pregledov, dodatni nezaželeni učinki zaradi vbizgavanja rastnega faktorja filgrastima, poseben postopek stimuliranja prenosa matičnih celic iz kostnega mozga v kri; v nekateri primerih se matične celice pridobi tudi direktno iz kostnega mozga, kar predstavlja že večji kirurški poseg; odvzem traja okoli 4 ure; po enem letu pregled pri hematologu itd.). Prav tako je sam postopek bolj invaziven in dolgotrajnejši. Toliko bolj to velja tudi za darovanje živih tkiv in organov.

Presaditev kostnega mozga oziroma krvotvornih matičnih celic pride v poštev predvsem pri zdravljenju malignih ter nekaterih nemalignih boleznih kostnega mozga in drugih krvotvornih organov (levkemije, mielodisplastični sindromi, diseminirani plazmocitom, maligni limfomi, huda oblika aplastične anemije). Na tak način se lahko

zdravijo tudi določene solidne novotvorbe ter nekatere podedovane in avtoimunske bolezni. Velikokrat je pri teh boleznih presaditev krvotvornih matičnih celic edina možnost, ki jo bolnik ima za preživetje. Od vrste bolezni je odvisno, ali se pri bolniku opravi presaditev krvotvornih matičnih celic darovalca (alogenska presaditev) ali pa njegovih lastnih (avtologna presaditev). Pri alogenski presaditvi je darovalec lahko sorodnik (sorodna alogenska presaditev). Če se takšnega darovalca med družinskimi člani ne najde, prihaja v poštev presaditev krvotvornih matičnih celic, ki jih daruje nesorodnik (nesorodna alogenska presaditev). Pri alogenski sorodni presaditvi je darovalec najpogosteje brat ali sestra, ki mora biti z bolnikom tkivno skladen, kar pomeni, da se mora z njim ujemanjati v sicer izjemno raznolikih tkivnih antigenih HLA. Teoretična možnost, da se v družini z dvema otrokoma najmeta sorojenca, ki imata enake tkivne antigene, je 25 %.

Odvzem krvotvornih matičnih celic poteka iz venske krvi in le v izjemnih primerih, ali če se darovalec tako odloči sam, iz kostnega mozga. Pridobivanje krvotvornih matičnih celic iz venske krvi poteka ambulantno. Darovalec pet dni pred zbiranjem krvotvornih matičnih celic prejema dvakrat dnevno podkožno injekcijo zdravila, s katerim se spodbudi razmnoževanje krvotvornih celic v kostnem mozgu in njihovo prehajanje v kri. Odvzem poteka s posebnim avtomatiziranim postopkom (afereza). Afereza je način zbiranja sestavin krvi, pri katerem se odvzeta venska kri ločuje v zelene sestavine, ki se jo s pomočjo posebne naprave zadrži zunaj telesa, preostale sestavine krvi pa vrne darovalcu. Faze afereznega postopka (odvzem krvi, ločevanje krvi, zadrževanje zelenih sestavin in vračanje preostalih sestavin krvi) se ponavljajo, dokler se ne zbere predvidene količine krvne sestavine. S pomočjo afereze se lahko zbira plazmo ali celice. Odvzem krvotvornih matičnih celic s pomočjo afereze traja 4 do 6 ur. Krvotvorne matične celice se ločijo od preostanka krvi in zberejo v posebno vrečko. Pri tem načinu zbiranja se darovalcu odvzamejo le krvotvorne matične celice, vse preostale sestavine krvi pa se mu vrnejo nazaj v obtok.

Izjemoma se odvzema krvotvorne matične celice iz kostnega mozga – tako imenovani »klasični odvzem« kostnega mozga v splošni anesteziji, kjer se s posebno sterilno iglo in brizgo iz ploščate medenične kosti na več mestih vsrka 2–3 % rdečega kostnega mozga. Postopek traja 1 do 2 uri. Kostni mozeg se v celoti obnovi v 4 do 6 tednih. Darovalca se praviloma sprejme v bolnišnico dan pred zbiranjem, odide pa dan po zbiranju. Pred odvzemom kostnega mozga opravijo vse predpisane medicinske preiskave, tudi tiste, ki so potrebne za anestezijo. Teden ali dva pred zbiranjem se darovalcu odvzame njegova polna kri, ki mu jo po končanem odvzemu kostnega mozga vrnejo, s čimer nadomestijo odvzeti volumen tekočega tkiva.

Do 31. 7. 2018 je 63 darovalcev, članov registra Slovenija Donor, darovalo krvotvorne matične celice (39 za tuje in 24 za domače bolnike). Z nesorodno presaditvijo krvotvornih matičnih celic je bilo v Republiki Sloveniji od leta 2002 do 31. 7. 2018 zdravljenih 264 bolnikov.

Darovanje krvotvornih matičnih celic lahko pojmuje hkrati kot darovanje organa za presaditev ali tudi kot darovanje komponente krvi. Darovalce krvotvornih matičnih celic lahko torej uvrščamo med krvodajalce, zato bi moral biti odstotek za izračun nadomestila višine nadomestila v obeh primerih enak. Neenakovredna obravnava ima tudi negativne posledice za program transplantacij krvotvornih matičnih celic, kajti nekateri skladni darovalci niso več pripravljeni darovati. To pa lahko posledično vodi v zaplete z iskanjem primernih darovalcev (v skrajnem primeru jih je treba iskati v tujini, kar je dražje), v najslabšem primeru do popolne izgube možnosti ozdravitve obolelega. Zdaj veljavna ureditev tako lahko ogrozi transplantacijski program.

Skladnega darovalca je velikokrat težko najti in ga je včasih tudi nemogoče nadomestiti, tako je za bolnike življenjskega pomena, da se darovalcev ne izgubi.

Presajanje organov in tkiv je medicinska dejavnost, pri kateri je zelo pomembna podpora in solidarnost ljudi. Darovanje delov človeškega telesa¹ že za časa življenja je humano dejanje, ki odraža veliko mero nesebičnosti oziroma altruizma. Za časa življenja je mogoče darovati tiste dele človeškega telesa, ki jih telo lahko pogreša ali pa tiste, ki se v telesu darovalca lahko obnovijo. Od organov lahko darujemo eno ledvico, del jeter, del črevesa ali pa tkiva in celice, na primer kožo ali kostni mozeg. Darovanje organov za časa življenja je z zakonom omejeno na darovanje ljudem, s katerimi je darovalec genetsko, sorodstveno ali emocionalno povezan. Da pa pri tem ne bi moglo priti do zlorab - komercializacije ali drugih prepovedanih poti - mora vsak primer darovanja delov človeškega telesa posebej obravnavati Etična komisija za presaditve. Pri presaditvi od živih darovalcev morajo biti izpolnjeni tudi drugi medicinski in psihološki kriteriji.

Leta 2017 sta bili v Sloveniji izvedeni dve presaditvi ledvic živih darovalcev, kar predstavlja tudi povprečno število živih darovalcev organov v zadnjih treh letih. Bolnikom, ki jim je odpovedalo delovanje ledvic, se kakovost življenja izdatno izboljša s presaditvijo delujoče ledvice. Brez presaditve jim življenje omogoča dializa. Z njeno pomočjo se iz telesa odstranjujejo škodljive snovi in odvečna voda. Tovrstni bolniki so pri svojih življenjskih aktivnostih precej omejeni. Za presaditev se večinoma pridobi ledvico umrlih darovalcev, ker pa je ledvica parni organ, lahko eno od obeh ledvic daruje tudi živi darovalec, ki je z bolnikom genetsko, družinsko ali emocionalno povezan. Presaditev je poseg, kjer kirurgi odvzamejo delujočo ledvico drugi osebi in jo presadijo bolniku brez ledvične funkcije. Za presaditev ledvice je potrebna velika tkivna skladnost. Popolno tkivno skladna bi bila le ledvica enojajčnega dvojčka. Bolnik lahko dobi le ustrezno tkivno skladno ledvico, po presaditvi pa mora vse življenje jemati imunosupresivna zdravila, ki omogočajo, da bolnikovo telo lahko prenese obstoj majhne tkivne neskladnosti presajene ledvice. S presaditvijo se lahko zdravi bolnike s kronično ledvično odpovedjo brez spremljajočih bolezni, zaradi katerih bi se jim ob presaditvi lahko poslabšalo zdravstveno stanje. Zaradi visoke cene dialize pomeni presaditev ledvice poleg izboljšane kakovosti bolnikovega življenja tudi ekonomski prihranek. Stroški zdravljenja s presaditvijo se bistveno zmanjšajo že po dveh letih po presaditvi in znašajo le še 45 % v primerjavi s stroški zdravljenja z dializo.

Darovanje krvi, krvotvornih matičnih celic ali organov pomeni razširitev odgovornosti posameznika čez tradicionalno pojmovanje pomoči sočloveku. Kot tako pomeni pomembno razsežnost družbene odgovornosti človeka - torej obnašanja, ki se mu človek zaradi medsebojne odvisnosti v sodobni družbi ne more več izogibati. Darovanje je ena najbolj etičnih oblik odgovornosti posameznika do soljudi. Odločitev posameznika za darovanje je torej odraz njegovih vrednot in odnosa do soljudi. Zato je prav, da se družba do vseh darovalcev obnaša enako spoštljivo in enako vrednoti njihovo dejanje.

¹ Skladno z Zakonom o pridobivanju in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja (Uradni list RS, št. 56/15) so deli telesa organi, tkiva in celice.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1 CILJI

Cilj predlaganih sprememb zakona je izenačiti položaj vseh darovalcev krvi oziroma komponent krvi in darovalcev živih tkiv in organov z vidika višine zagotovljenih nadomestil za začasno zadržanost od dela ter posledično preprečiti upad števila darovalcev krvotvornih matičnih celic, živih tkiv in organov oziroma potencialno zagotoviti porast njihovega števila.

2.2 NAČELA

Predlog zakona vsebuje enaka načela, kot so vsebovana v veljavnem Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.

2.3 POGLAVITNE REŠITVE

Predlog zakona predvideva odpravo neenakosti med prostovoljnimi darovalci krvi in darovalci krvotvornih matičnih celic ter darovalci živih tkiv in organov z vidika zagotovljenih nadomestil za začasno zadržanost od dela. Predlog zakona predlaga rešitev, da se nadomestilo med začasno zadržanostjo od dela zaradi darovanja krvotvornih matičnih celic ali darovanja živih tkiv in organov ves čas kritje iz obveznega zdravstvenega zavarovanja v višini 100 % osnove.

Predlog zakona darovalcem krvotvornih matičnih celic in darovalcem živih tkiv in organov zagotavlja, da njihova odsotnost z dela zaradi darovanja nima vpliva na njihov finančni položaj ter tako korigira neutemeljeno neenakost položaja med darovalci krvi, krvotvornih matičnih celic, živih tkiv in organov, ki je nastala s sprejemom ZUJF.

Ne nazadnje predlog zakona preprečuje upad števila darovalcev, ki zaradi neenakosti njihovega položaja z darovalci krvi niso več pripravljeni darovati.

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA ZA DRŽAVNI PRORAČUN NA DRUGA JAVNA FINANČNA SREDSTVA

Predlog zakona ne bo imel posledic za državni proračun. S predlogom zakona se bodo povečali izdatki Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za transfuzijsko medicino je darovalec v primeru darovanja na način afereze, za kar gre v več kot 90–95 % primerih, z dela odsoten predvidoma 6 dni (potrjevalno testiranje, pregled pred odvzemom in ocena hematologa, odvzem do 2 dni, pregled 1 mesec po odvzemu, pregled 1 leto po odvzemu), če gre za klasičen način darovanja, pa najmanj 10 dni, primeri takšnega darovanja so zgolj občasni. Na leto okoli 6 do 7 darovalcev daruje na način afereze. Poleg tega se letno pregleda okoli 30 darovalcev, ko darujejo vzorec za potrjevalno testiranje, kar v njihovem primeru pomeni 1 dan odsotnosti.

Po podatkih Zavod Republike Slovenije za presaditve organov in tkiv (Slovenija - transplant) sta bili v zadnjih 3 letih na leto v povprečju izvedeni 2 presaditvi ledvic živih darovalcev. Tudi v prihodnjih letih se predvideva, da se bo opravilo 2 do 5 presaditev letno. Darovalci ledvic se lahko vrnejo na delo po 1 do 3 mesecih, odvisno od narave njihovega dela (npr. delo v pisarni na eni strani in fizično zahtevnejše delo na drugi strani).

Ob upoštevanju navedenega števila odvzemov, predvidene odsotnosti darovalcev z dela, zadnje znane višine bruto povprečne plače za november 2018 (1812,73 evra), števila delovnih dni in posledično ur novembra 2018 (176 ur, na podlagi 21 delovnih dni in 1 prazničnega dne), finančne posledice v primeru povrnitve nekoč že veljavne višine nadomestila za začasno zadržanost od dela za darovalce krvotvornih matičnih celic, živih tkiv in organov (dvig iz 90 % na 100 % osnove) ne bi presegle 5.000 evrov na leto.

Glede na zadnje znane podatke o poslovanju ZZZS (2018) **presežek prihodkov nad odhodki ZZZS v letu 2018 znaša 32 milijonov evrov**, ki po računovodskih predpisih povečuje splošni sklad ZZZS in predstavlja vir financiranja v prihodnje in torej dovolj velik vir za financiranje tega nadomestila.

4. NAVEDBA, DA SO SREDSTVA ZA IZVAJANJE ZAKONA V DRŽAVNEM PRORAČU ZAGOTOVLJENA, ČE PREDLOG ZAKONA PREDVIDEVA PORABO PRORAČUNSKIH SREDSTEV V OBDOBJU, ZA KATERO JE BIL DRŽAVNI PRORAČUN ŽE SPREJET

Predlog zakona ne predvideva dodatne porabe proračunskih sredstev poleg sredstev, ki so bila že v osnovi zagotovljena v državnem proračunu.

5. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

5.1 Prilagojenost ureditve pravnemu redu Evropske unije

Predlog zakona ni predmet usklajevanja s pravnim redom Evropske unije.

5.2 Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Danska

Na Danskem so plačila za delo in pogoji za delo običajno določeni na podlagi kolektivnih pogodb, ki jih med seboj sklepajo sindikati in delodajalska združenja. V skladu z omenjenimi dogovori so zaposleni upravičeni do polne plače v času odsotnosti z dela zaradi bolezni, kar v praksi vključuje tudi darovanje celic, tkiv in organov. V primeru, da oseba ni upravičena do polnega plačila na podlagi kolektivnega dogovora, pa se ji dodelijo pravice iz naslova odsotnosti z dela zaradi bolezni na podlagi Zakona o dajatvah za socialno varnost (Sickness Benefits Act - Consolidated Act, št. 1047 z dne 28. 10. 2004). Leta 2017 je višina dajatev znašala 4.245 dkk (okoli 566 evrov) na teden.

Estonija

V Estoniji področje darovanja celic, tkiv in organov v korist druge osebe ureja Zakon o pridobivanju, ravnanju in transplantaciji celic, tkiv in organov (Procurement, Handling and Transplantation of Cells, Tissues and Organs Act) ter Zakon o zdravstvenem zavarovanju (Health Insurance Act).

V skladu s členom 54 (1) (8) Zakona o zdravstvenem zavarovanju višina nadomestila za začasno nezmožnost za delo zaradi darovanja organa ali izvornih celic z namenom transplantacije organa ali celic drugemu človeku za njegovo zdravljenje znaša 100 %. Izplačano je od prvega dne začasne nezmožnosti za delo naprej. Nadomestilo je izračunano na podlagi povprečnega dohodka osebe za preteklo koledarsko leto. Zavarovana oseba ima pravico do boleznine do datuma, na katerega se ji/mu povrne zmožnost za delo, a ne dlje kot 182 zaporednih koledarskih dni (člen 57 (1) istega zakona).

Če je darovalec zavarovana oseba, obvezo plačila stroškov pridobivanja, ravnanja s in transplantacije celic, tkiv in organov izvajalcu zdravstvene storitve prevzame Estonski sklad za zdravstveno zavarovanje (Estonian Health Insurance Fund) (člen 40 (1) in (2) Zakona o zdravstvenem zavarovanju). Stroški izvajalca zdravstvenega zavarovanja, ki se jih krije zavarovancu in niso kriti iz zdravstvenega zavarovanja in zdravljenje posledic odstranitve organa, se krijejo iz državnega proračuna na podlagi pogodbe, sklenjene med Ministrstvom za socialne zadeve in Estonskim skladom zdravstvenega zavarovanja.

Finska

Zakon o medicinski uporabi človeških organov, tkiv in celic (Act on the Medical Use of Human Organs, Tissues and Cells) v poglavju 18 določa, da ne darovalcu ne prejemniku ne sme biti obljubljeno plačilo za odstranitev ali uporabo organa, tkiva ali celice oziroma za donacijo telesa umrle osebe. Prepovedano je tudi oglaševanje potreb po organih z namenom ponujanja ali iskanja finančnih ali kakršnihkoli drugih koristi. Tudi zdravstvena enota ali druga enota, ki se ukvarja z odstranjevanjem, ohranitvijo in shranjevanjem organov, tkiv in celic ne sme pridobiti nobene finančne koristi od aktivnosti, ki jih izvaja. Kljub temu lahko drugi zdravstveni ustanovi zaračuna za ravnanje in transport z organi, tkivi in celicami, za izvajanje testov, ki so potrebni za zagotovitev varnosti in zagotavljanje ustrezne hrambe. Pri tem stroški ne smejo preseči skupnih stroškov ponujanja storitve.

Darovalec, ki izgubi dohodek zaradi odstranitve organa, tkiva ali celice zaradi nujne potrebe po presaditvi ali testov in preiskav, povezanih s presaditvijo oziroma darovanjem, je upravičen do dnevnice, ki jo podrobneje ureja Zakon o zdravstvenem zavarovanju (Health Insurance Act (1224/2004)) in ki se jo darovalcu izplača za vsak delovni dan izgube dohodka.

Višina dnevnice je določena v višini 70 % osnove (1/300 zavarovančevega letnega dohodka iz dela, če omenjeni dohodek ne presega 32.892 EUR; za presežni del dohodka do višine 50.606 EUR letno znaša dnevnic 40 % osnove; za še dodatni presežni del dohodka nad 50.606 EUR letno pa znaša dnevnic 25 % osnove). Če je zavarovanemu darovalcu za obdobje nesposobnosti za delo zaradi darovanja organa ali tkiva delodajalec izplačal plačo, se dnevnic za tisti čas, za katerega je zaposleni

prejel plačilo, izplača delodajalcu. Posledično je zavarovanec upravičen do dnevnice v sorazmernem deležu, torej zgolj za čas, ki presega tistega, za katerega je že prejel plačilo delodajalca.

Grčija

V Grčiji zakonodaja delavcem ne omogoča pravice do dopusta ali denarnega nadomestila v primeru darovanja tkiv, celic ali organov in transplantacije v korist druge osebe. Prvi odstavek 5. člena zakona 3984/2011 določa, da je darovanje organov živih in pokojnih darovalcev prostovoljno in neplačano. Z namenom, da darovanje organov poteka na nedobičkonosni osnovi, je prepovedano dobivanje kakršnekoli finančne spodbude ali nadomestila v zameno za darovanje. Samo v primeru darovanja in transplantacije v korist druge osebe lahko živeči darovalec dobi nadomestilo, vendar v omejenem obsegu. Zakon 3984/2011 v 6. členu določa:

1. Načelo prostovoljnega darovanja ne prepoveduje odobritve nadomestila za živega darovalca, vendar je nadomestilo strogo omejeno na stroške in izgubo zaslužka, povezanega z darovanjem, tako darovalec ne prejme nikakršne spodbude ali dobička.

2. Stroške, ki nastanejo z odvzemom organom živim in pokojnim, stroške hrambe in transplantacije, se krije iz zavarovanja prejemnika oziroma potencialnega prejemnika. Če prejemnik ni zavarovan, se ti stroški vodijo na ločenem računu v okviru proračuna Ministrstva za zdravje in socialno solidarnost.

3. Kot stroške iz prejšnjega odstavka se šteje zlasti: a) medicinske in paramedicinske operacije pred in po odvzemu organa, b) zdravljenje, c) sredstva za zdravljenje in lajšanje bolečin d) stroške, ki so nastali v povezavi z bolnišničnim zdravljenjem pred in po odvzemu organov, e) zaposlitev osebne medicinske sestre, f) potne stroške, ki so nastali s prevozom do pristojne organizacije za odvzem organov in darovalčevega prebivališča, g) vsaka dodatna izguba, ki je nastala zaradi odsotnosti darovalca z dela, h) nadomestilo za izostanek z dela zaradi priprave za odvzem in rehabilitacijo.

4. Za pokojnega darovalca se za stroške iz drugega odstavka šteje a) medicinske in paramedicinske operacije pred odvzemom organa b) bolnišnična oskrba in transport za odvzem organa.

5. Dodatna vprašanja glede plačila stroškov so urejena s skupnim sklepom ministra za delo in socialno varnost ter ministra za zdravje in socialno solidarnost.

6. V primeru invalidnosti ali smrti darovalca ali predvidenega darovalca, ki je nastala zaradi težav v zvezi z odvzemom enega ali več organov ali zaradi priprav in v zvezi s tem povezanimi predhodnimi medicinskimi pregledi, se darovalcu oziroma osebi, ki ima pravico do vzdrževanja z njegove strani, poleg stroškov, navedenih v drugem do četrtem odstavku, dodeli odškodnina na podlagi sklepa Ministrstva za zdravje in socialno solidarnost. Skladno s prvim odstavkom je odškodnina krita iz posebnega sklada, ki je vključen v proračun ministra za zdravje in socialno solidarnost. Sklep ministra za zdravje in socialno varnost določa spremne dokumente, ki jih je treba posredovati pristojnemu uradu na Ministrstvu za zdravje in socialno solidarnost.

Hrvaška

Zakon o delu (Zakon o radu, NN 93/14) v 37. členu zagotavlja zaščito delavcev, ki so začasno nezmožni za delo. Pri tem ima delavec dolžnost obveščanja delodajalca o omenjeni začasni nezmožnosti za delo. Isti zakon v 86. členu določa, da ima zaposleni na podlagi darovanja krvi pravico do enega prostega dne, ki ga koristi na dan darovanja krvi, razen če je drugače dogovorjeno s kolektivnim dogovorom,

sklenjenim med delavskim svetom in delodajalcem, ali kakšnim drugim dogovorom o delu. Omenjeni zakon torej neposredno ne določa nadomestila za začasno odsotnost z dela in slednje prepušča dogovoru med delodajalci in zaposlenimi (npr. Kolektivni dogovor za javne uslužbenke izrecno določa, da imajo zaposleni, ki prostovoljno darujejo kri, pravico do plačanega dopusta).

Zakon o obveznem zdravstvenem zavarovanju (Zakon o obveznem zdravstvenem osiguranju; NN 80/13, 137/13) v 36. členu določa, da zavarovancem v okviru pravic, ki izhajajo iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, pripada nadomestilo plače za časčasne nezmožnosti za delo zaradi koriščenja zdravstvenega varstva ali drugih razlogov, navedenih v 39. členu istega zakona. Slednji v 4. točki natančneje določa, da ima zavarovanec pravico do nadomestila plače v primeru časne nezmožnosti za delo zaradi transplantacije živega tkiva in organov v korist druge zavarovane osebe pri Hrvaškem zavodu za zdravstveno zavarovanje (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje).

Po informacijah Kliničnega bolnišničnega centra Zagreb (Klinički bolnički center Zagreb) imajo prostovoljni darovalci, ki niso sorodniki prejemnikov tkiv in organov, pravico do bolniške odsotnosti v dolžini dveh tednov. Stroške omenjene odsotnosti krije Hrvaški zavod za zdravstveno zavarovanje (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje) v višini 100 % nadomestila za izgubljeni prejemek, pri čemer je osnova določena na ravni povprečne plače (darovalcem s prejemki, višjimi od povprečne plače, se posledično izgubljeni prejemek ne pokrije v celoti).

Klinični bolnišnični center Zagreb ob vsakem darovanju darovalcem zagotavlja tudi polno nadomestilo potnih stroškov v skladu z 62. členom Zakona o obveznem zdravstvenem zavarovanju, prav tako lahko po darovanju prostovoljni darovalci uveljavljajo pravico do brezplačnega dopolnilnega zavarovanja.

Litva

Člen 218 Zakonika o delovnih razmerjih Republike Litve (Labour Code of the Republic of Lithuania) določa, da je na dan darovanja krvi ali krvnih komponent darovalec upravičen do odsotnosti z dela. Nameravano odsotnost z dela mora darovalec krvi ali krvnih komponent napovedati vsaj en dan pred odsotnostjo. Upravljanje podjetja, ustanove ali organizacije ne sme predstavljati ovire pri tem, da zaposleni odide v center za donacijo krvi na dan, ko daruje kri ali krvne komponente.

Člen 5 Zakona o zavarovanju v primeru bolezni in materinstva (Sickness and Maternity Social Insurance Law of the Republic of Lithuania) predvideva upravičenost do boleznine za zavarovane osebe, ki so časno nesposobne za delo zaradi darovanja tkiv, celic in organov za namene transplantacije ali darovanja. Člen 14 istega zakona določa, da je darovalec v navedenih primerih upravičen do nadomestila izgube dohodka v višini 100 %. Nadomestilo izplača državni sklad socialnega zavarovanja. V skladu s členom 9 istega zakona darovalec prejema bolezmino od prvega dne nezmožnosti za delo do vključno dneva, ko je spet zmožen za delo oziroma do dneva, ko se določi stopnjo njegove zmožnosti za delo.

Madžarska

Pravico do nadomestila za začasno odsotnost z dela v primeru darovanja celic, tkiv ali organov in transplantacijo v korist druge osebe ureja Zakon o zdravju (Act CLIV of 1997 on health). Zakon v 207. členu določa, da se donacija organov in tkiv izvede brez nadomestila. Darovalec je upravičen do:

- povračila izgube prihodkov, povezanih z donacijo (izračun stroškov: razlika med povprečno plačo dnevno in plačilom v primeru odsotnosti – npr. bolniška odsotnost zaradi donacije.),
- povračilo upravičenih stroškov zdravstvenega varstva, ki so nastali v povezavi z donacijo in niso zajeti v okvir darovalčevega socialnega zavarovanja in
- povračilo potnih stroškov.

Stroške krije država. Vlogo je treba vložiti pri Nacionalnem skladu za zdravstveno zavarovanje Madžarske (National Health Insurance Fund of Hungary - OEP). Sklep mora biti izdan v osmih dneh. Pritožbo zoper sklep se lahko vloži v roku 15 dni.

Nemčija

V Nemčiji splošne določbe o nadomestilu plačila v času začasne nezmožnosti za delo omogočajo zaposlenemu, da v primeru, ko ni sam kriv za začasno nezmožnost za delo zaradi bolezni, od delodajalca zahteva nadomestilo plače za obdobje do šestih tednov. Povzročitev stanja nezmožnosti za delo zaradi bolezni po lastni krivdi zaposlenega pa lahko pripelje do popolne izključitve možnosti uveljavljanja omenjene pravice. Pravico do nadomestila plače v primeru bolezni je možno uveljavljati od začetka nezmožnosti za delo, neodvisno od začetka nezmožnosti za delo, šele po štirih tednih neprekinjenega trajanja zaposlitve (t. i. poskusna doba).

Pravica do nadomestila za izgubljeni zaslužek za dobo največ šestih tednov pripada zaposlenemu tudi v času začasne nezmožnosti za delo zaradi darovanja organov in človeških tkiv, pri čemer pravilo t. i. poskusne dobe štirih tednov ne velja. Obveznost plačila delodajalca v tem primeru izhaja iz dejstva, da je nezmožnost za delo zaradi darovanja organov in človeških tkiv posledica neprosto voljne nemožnosti za delo, kot izhaja iz določb Zakona o transplantaciji. Višina nadomestila plače znaša 100 % plačila, ki ga zaposleni prejme v okviru rednega delovnega časa.

Delodajalci lahko od ponudnikov obveznega zdravstvenega zavarovanja prejemnikov organov, živih tkiv, krvi za separacijo krvotvornih matičnih celic ali drugih krvnih komponent v celoti zahtevajo povračilo za neprekinjeno plačilo in plačilo prispevkov za socialno zavarovanje, poklicno pokojnino in vdovsko pokojnino, ki jih je prejel zaposleni.

Slovaška

Pravico do začasne odsotnosti z dela zaradi darovanja celic, tkiv in organov je urejena v odstavku a in b 137 (5) člena in 131 (2) členu Zakona o delu (Labour Code), v skladu s katerimi se delavcu odobri odsotnost z dela, ki vključuje nadomestilo za plačo za čas, ki ga potrebuje za prihod v bolnišnico in nazaj, za čas samega trajanja medicinskega posega in čas, ki ga darovalec potrebuje za rehabilitacijo. Glede na vrsto medicinskega posega in zdravstvenega stanja darovalca lahko zdravnik odredi čas za rehabilitacijo, ki pa ne more biti daljša od 96 ur od začetka medicinskega posega.

Nadomestilo plače zaradi začasne odsotnosti z dela z namenom darovanja celic, tkiv ali organa in transplantacije sledi istim načelom kot katerakoli druga odsotnost z dela iz zdravstvenih razlogov. Nadomestilo ureja Zakon št. 462/2003 o nadomestilu plače zaradi začasne bolniške odsotnosti zaposlenega (Act No. 462/2003 Coll. on Wage Compensation during the Temporary Sickness Absence of the Employee). Zaposleni je na podlagi tega zakona v prvih 3 dneh bolniške odsotnosti upravičen do 25 % dnevne odmerjene osnove, v naslednjih 7 dneh bolniške odsotnosti pa je upravičen do 55 % odmerjene dnevne osnove. Odmerjena dnevna osnova se izračuna od zadnjih 90 dni pred nastopom bolniške odsotnosti. Od enajstega dneva bolniške odsotnosti nadomestilo plače v višini 55 % krije Družba za socialno zavarovanje.

Švedska

Če oseba na Švedskem daruje organ, celice ali tkivo v korist druge osebe, ima kot darovalec pravico do polnega povračila stroškov, ki so povezani z darovanjem, ne pa tudi za samo darovanje. Stroški, ki so povezani s procesom, vključujejo nadomestilo za začasno odsotnost z dela in druge stroške, povezane z rehabilitacijo in pripravo na darovanje (npr. stroški zdravil, bolnišnična oskrba in potni stroški). Darovalec, ki daruje ledvico, je na splošno odsoten z dela in se rehabilitira približno 7 dni.

Na Švedskem ima zaposleni pravico do bolniškega nadomestila, ki je začasno nadomestilo, namenjeno nadomestitvi izgubljenega dohodka za čas, ko oseba ni zmožna za delo. Če in kako dolgo je oseba upravičena do bolniškega nadomestila, je odvisno od tega, kako močno bolezen vpliva na njeno zmožnost za delo. Za prvih 14 dni bolniško nadomestilo izplačuje delodajalec, po 14 dneh pa obveza kritja bolniškega nadomestila preide na vladno agencijo, ki opravlja naloge zdravstvene blagajne (Försäkringskassan). Omenjena pravila veljajo tudi za darovalce organov. Če oseba namerava darovati organ, je prav tako upravičena do visoke zaščite, kar pomeni, da delodajalec omenjene osebe lahko prejme nadomestilo za stroške plačila bolniškega nadomestila omenjeni osebi, oseba, ki je na bolniškem dopustu, pa pred zaposlitvijo ni zavezana opraviti poskusnega dela, ki ga sicer predvideva zakonodaja.

6. RAZLOG ZA OBRAVNAVO PO SKRAJŠANEM POSTOPKU

Ker gre za manj zahtevno spremembo zakona, se skladno s prvo alinejo prvega odstavka 142. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10, 80/13 in 38/17) predlaga obravnavo po skrajšanem postopku.

7. NAVEDBA, KATERI PREDSTAVNIKI PREDLAGATELJA BODO SODELOVALI PRI DELU DRŽAVNEGA ZBORA IN DELOVNIH TELES

Pri obravnavi predloga zakona v Državnem zboru Republike Slovenije in pri delu njegovih delovnih teles bo sodeloval državni svetnik Tomaž Horvat.

II. BESEDILO ČLENOV

1. člen

V Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 11/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPS in 64/17 ZZDej-K) se v prvi alineji četrtega odstavka 31. člena beseda “in” nadomesti z vejico in se za besedo “delu” doda besedilo “, darovanja in posledic darovanja živega tkiva in organov v korist druge osebe in posledic darovanja krvi”.

V šestem odstavku se beseda “in” nadomesti z vejico in se za besedo “člana” doda besedilo “, darovanja in posledic darovanja živega tkiva in organov v korist druge osebe in posledic darovanja krvi”.

PREHODNA IN KONČNA DOLOČBA

2. člen

Postopki uveljavljanja pravic do nadomestila za čas začasne zadržanosti od dela, začeti pred začetkom veljavnosti tega zakona, se končajo v skladu z dosedanjimi predpisi.

3. člen

Ta zakon začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITEV ČLENOV

K 1. členu

Prvi člen dopolnjuje obstoječe določbe 31. člena, po katerih so darovalci krvotvornih matičnih celic, živega tkiva in organov upravičeni do nadomestila med začasno zadržanostjo od dela v višini 90 % osnove. Sprememba dviguje višino nadomestila na 100 % osnove ter vrača ureditev, ki je bila v veljavi do sprejema ZUJF. Dopolnitev člena darovalce krvi, plazme in krvotvornih matičnih celic ter darovalce organov in tkiv ponovno postavlja v enak položaj z vidika višine nadomestila med začasno zadržanostjo od dela.

K 2. členu

Spremenjeni zakon se uporabi za vse še neodločene primere. Za vse osebe, ki so že začasno zadržane z dela zaradi darovanja oziroma posledic darovanja delov človeškega telesa ali krvi v trenutku, ko zakon stopi v veljavo, se nadomestilo dodeli v višini 90 % osnove kot v do zdaj veljavni ureditvi.

K 3. členu

Uveljavitvena določba predvideva, da predlagani zakon začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

IV. BESEDILO ČLENA, KI SE SPREMINJA

31. člen

Osnova za nadomestilo je povprečna mesečna plača in nadomestila oziroma povprečna osnova za plačilo prispevkov v koledarskem letu pred letom, v katerem je nastala začasna zadržanost od dela.

Osnove za plačevanje prispevkov iz drugega in tretjega odstavka 55.a člena tega zakona se ne všttevajo v osnovo za nadomestilo med začasno zadržanostjo od dela.

Nadomestilo znaša:

- 100 % osnove ob zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni, poškodbe pri delu, presaditve živega tkiva in organov v korist druge osebe, posledic dajanja krvi ter izolacije, ki jo odredi zdravnik;
- 90 % osnove ob zadržanosti od dela zaradi bolezni;
- 80 % osnove ob zadržanosti od dela zaradi poškodb izven dela, nege družinskega člana in spremstva, ki ga odredi zdravnik.

Ne glede na prejšnji odstavek za prvih 90 dni nadomestilo znaša:

- 90 % osnove v primerih iz prve alinee prejšnjega odstavka, razen v primeru zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni in poškodbe pri delu;
- 80 % osnove v primerih iz druge alinee prejšnjega odstavka;
- 70 % osnove v primerih iz tretje alinee prejšnjega odstavka, razen v primeru zadržanosti od dela zaradi nege družinskega člana.

Vojaški invalidi in civilni invalidi vojne imajo pravico do nadomestila v višini 100 % od osnove tudi v primerih iz druge in tretje alinee prejšnjega odstavka.

Ne glede na prejšnji odstavek za prvih 90 dni nadomestilo znaša 90 % od osnove v vseh primerih, razen v primeru zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni, poškodbe pri delu in nege družinskega člana, ko nadomestilo znaša 100 % od osnove.

Nadomestilo ne more biti manjše od zjamčene plače in ne višje od plače, ki bi jo zavarovanec dobil, če bi delal oziroma od osnove, po kateri je v času zadržanosti od dela zavarovan.

Ne glede na določbe 85. člena tega zakona se odločba, s katero se odloči o začasni nezmožnosti za delo, delodajalcu vroči z navadno vročitvijo, vročitev pa se šteje za opravljeno tretji dan od dneva odpreme.